
ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ

УСЕАГУЛЬНАЯ ГІСТОРЫЯ

WORLD HISTORY

УДК 323.1

ВНУТРИПОЛИТИЧЕСКАЯ БОРЬБА В ШОТЛАНДИИ ПО ВОПРОСУ СТАТУСА РЕГИОНА В 2007–2011 гг.

И. Л. КУРС¹⁾

¹⁾Белорусский государственный университет, пр. Независимости, 4, 220030, г. Минск, Беларусь

Впервые в отечественной историографии рассматриваются различные аспекты внутривнутриполитической борьбы в Шотландии по вопросу ее политического статуса в 2007–2011 гг. Определяются ключевые субъекты этой борьбы, инструменты, использованные различными политическими силами для реализации своих целей. Рассматривается функционирование Шотландской национальной партии в качестве правительственной. Анализируется деятельность форума «Национальная дискуссия» и Комиссии по шотландской деволюции, или Комиссии Калмана, созданных по инициативе двух противоборствующих лагерей шотландской политики. Отмечается, что в результате их работы дискуссия о политическом будущем региона была выведена на качественно новый уровень, а основные политические силы признали необходимость расширения полномочий шотландского парламента.

Ключевые слова: Шотландия; независимость; Шотландская национальная партия; внутривнутриполитическая борьба.

Образец цитирования:

Курс И. Л. Унутрыпалітычная барацьба ў Шатландыі па пытанні статусу рэгіёна ў 2007–2011 гг. *Часопіс Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Гісторыя*. 2021;3:80–85. <https://doi.org/10.33581/2520-6338-2021-3-80-85>

For citation:

Kurs I. L. Internal political struggle in Scotland on the issue of the region status in 2007–2011. *Journal of the Belarusian State University. History*. 2021;3:80–85. Belarusian. <https://doi.org/10.33581/2520-6338-2021-3-80-85>

Автор:

Игорь Леонидович Курс – аспирант кафедры истории нового и новейшего времени исторического факультета. Научный руководитель – кандидат исторических наук, доцент Е. Г. Колб.

Author:

Igor L. Kurs, postgraduate student at the department of history of modern and contemporary history, faculty of history.
i.kurs999@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2941-6598>

УНУТРЫПАЛІТЫЧНАЯ БАРАЦЬБА Ё ШАТЛАНДЫІ ПА ПЫТАННІ СТАТУСУ РЭГІЁНА Ё 2007–2011 гг.

І. Л. КУРС^{1*}

^{1*} *Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, пр. Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Беларусь*

Упершыню ё айчынай гістарыяграфіі разглядаюцца розныя аспекты ўнутрыпалітычнай барацьбы ё Шатландыі па пытанні яе палітычнага статусу ё 2007–2011 гг. Вызначаюцца ключавыя суб'екты гэтай барацьбы, інструменты, выкарыстаныя рознымі палітычнымі сіламі для рэалізацыі сваіх мэт. Разглядаецца функцыянаванне Шатландскай нацыянальнай партыі ё якасці ўрадавай. Аналізуецца дзейнасць форуму «Нацыянальная дыскусія» і Камісіі па шатландскай дэвалюцыі, ці Камісіі Калмана, створаных па ініцыятыве двух супрацьлеглых лагераў шатландскай палітыкі. Адзначаецца, што ё выніку іх працы дыскусія пра палітычную будучыню рэгіёна была выведзена на якасна новы ўзровень, а асноўныя палітычныя сілы прызналі неабходнасць пашырэння паўнамоцтваў шатландскага парламента.

Ключавыя словы: Шатландыя; незалежнасць; Шатландская нацыянальная партыя; унутрыпалітычная барацьба.

INTERNAL POLITICAL STRUGGLE IN SCOTLAND ON THE ISSUE OF THE REGION STATUS IN 2007–2011

I. L. KURS^a

^a *Belarusian State University, 4 Niezaliežnasci Avenue, Minsk 220030, Belarus*

For the first time in the national historiography, various aspects of the internal political struggle in Scotland regarding its political status in 2007–2011 are considered. The key actors in this struggle are identified, the forms and tools used by various political forces to realise their goals are highlighted, and the issue of the Scottish National Party as a government party is explored. The activity of two organisations – «National Conversation» and the Calman Commission, created at the initiative of two opposing camps of Scottish politics, is analysed. It is noted that as a result of their work, the discussion about the political future of the region was brought to a qualitatively new level, and all the main political forces in the region recognised the need to expand the powers of the Scottish Parliament.

Keywords: Scotland; independence; Scottish National Party; internal political struggle.

Уводзіны

З 1999 г., з пачатку працы двух шатландскіх органаў кіравання – парламента, вядомага таксама пад назвай «Халіруд», і выканаўчай улады, – у рэгіёне склаліся два буйныя палітычныя лагеры, якія прытрымліваюцца розных пунктаў гледжання наконт будучыні краіны. Прыхільнікі першага з іх на чале з Шатландскай нацыянальнай партыяй (ШНП) імкнуцца да пашырэння самакіравання і незалежнасці Шатландыі, у той час як прадстаўнікі другога лагера (куды ўваходзяць тры юніянісцкія партыі: шатландскіх лейбарыстаў, ліберал-дэмакратаў і кансерватараў) настойваюць на неабходнасці захавання рэгіёна ё складзе Злучанага Каралеўства. У першыя восем гадоў працы новаўтворанага парламента рэгіёнам кірвала ўрадавая кааліцыя, сфармаваная лейбарысцкай і ліберал-дэмакратычнай партыямі. У гэты перыяд праблема будучыні Шатландыі не была ё цэнтры грамадскай увагі. Сітуацыя пачала імкліва змяняцца пасля прыходу да ўлады ё 2007 г. меншасці ШНП. За чатыры гады яе кіравання градус міжпартыйнай барацьбы па пытанні па-

тэнцыяльнай незалежнасці рэгіёна значна ўзрос. Акрамя таго, праявіліся новыя формы і рысы гэтай барацьбы. Улічваючы дадзеную акалічнасць, а таксама распаўсюджанасць падобных цэнтрабежных тэндэнцый у шэрагу іншых еўрапейскіх краін, неабходна разгледзець вопыт унутрыпалітычнай барацьбы ё Шатландыі ё 2007–2011 гг. Гэта асабліва актуальна ё сувязі з тым, што тэма пакуль не знайшла адлюстравання ё айчынай навуковай літаратуры.

Мэта артыкула заключаецца ё тым, каб выявіць асаблівасці барацьбы ключавых палітычных сіл рэгіёна па пытанні статусу Шатландыі. Для гэтага неабходна разгледзець дзейнасць двух лагераў шатландскай палітыкі і створаных па іх ініцыятыве форуму «Нацыянальная дыскусія» і Камісіі па шатландскай дэвалюцыі, ці Камісіі Калмана, вызначыць праблемы, з якімі сутыкнулася кожная з іх, а таксама прасачыць працэс адаптацыі ШНП да статусу ўрадавай партыі. Храналагічныя межы разглядаемай тэмы ахопліваюць падзеі 2007–2011 гг. – час

функцыянавання ўрада меншасці нацыяналістаў у Шатландыі. Трэба адзначыць, што брытанская гістарыяграфія гэтага перыяду звычайна канцэнтруецца на праблемах прыстасавання ШНП да новай кіруючай ролі, а таксама на дзейнасці створанага пад яе эгідай форуму «Нацыянальная дыскусія». У сувязі з гэтым неабходна ўзгадаць сумесную працу Дж. Хасана і С. Бэрроў [1] і манаграфію М. Харві [2]. У той жа час дзейнасць юніянісцкіх партый і іх палітычная барацьба з нацыяналістамі па акрэсленым пытанні застаюцца на перыферыі ўвагі як англамоўных, так і рускамоўных даследчыкаў. Перыяд 2007–2011 гг. з большага апынуўся ў цені наступных падзей, у першую чаргу рэферэндуму па пытанні незалежнасці Шатландыі ў 2014 г. і папярэдняй яму агітацыйнай кампаніі.

Вынікі і іх абмеркаванне

Пасля трэціх выбараў у Халіруд, якія адбыліся 3 мая 2007 г., упершыню да ўлады ў рэгіёне прыйшлі нацыяналісты. Іх лідар А. Сэлманд быў абраны на пасаду першага міністра Шатландыі.

З самага пачатку дзейнасці ШНП актыўна рэалізоўвала перадвыбарныя намеры. Значная частка яе ўвагі канцэнтравалася на дасягненні суверэнітэту Шатландыі. Адным з першых рашэнняў нацыяналістаў стала перайменаванне аднаго з ключавых рэгіянальных органаў кіравання – выканаўчай улады Шатландыі. Ужо з 1 верасня 2007 г. яго афіцыйная назва стала гучаць як «Урад Шатландыі». Па словах лідараў ШНП, гэта сімвалічнае рашэнне павінна было спрыяць больш выразнаму разуменню грамадствам ролі і функцый дадзенага інстытута ўлады [3]. Яшчэ за два тыдні да гэтага, 16 жніўня, нацыяналісты апублікавалі Белую кнігу з выдавочнай назвай «Выбар будучыні Шатландыі: нацыянальная дыскусія. Незалежнасць і адказнасць у сучасным свеце»¹. У гэтым дакуменце сярод іншага гаварылася аб хуткім пачатку працы агульнашатландскага форуму «Нацыянальная дыскусія». У яго рамках планавалася распрацаваць магчымыя праекты развіцця рэгіёна. Акрамя магістральнай тэмы памкненняў нацыяналістаў – дасягнення незалежнасці Шатландыі – перад імі стаяла мэта вынесці на абмеркаванне пытанне аб дэлежаванні дадатковых паўнамоцтваў Халіруда.

Шатландскія нацыяналісты, прадстаўляючы дадзеную Белую кнігу, не забывалі пра тое, што прыхільнікі незалежнасці рэгіёна складаюць меншасць у дзеючым складзе парламента. Улічваючы гэта, не толькі дасягненне суверэнітэту Шатландыі, але і правядзенне рэферэндуму ў бліжэйшай перспектыве

Спробай выправіць гэту сітуацыю з'яўляецца дадзены артыкул. Пры падрыхтоўцы быў выкарыстаны шырокі масіў крыніц. Сярод іх можна вылучыць афіцыйныя публікацыі Урада Шатландыі, партыйныя маніфесты асноўных палітычных фігур рэгіёна, даныя сацыялагічных апытанняў і матэрыялы брытанскіх і шатландскіх СМІ. Метадалагічнай асновай працы стала прымяненне гістарычна-генетычнага і параўнальна-гістарычнага метадаў даследавання. Першы з іх дазволіў паказаць развіццё дыскусіі па пытанні будучыні Шатландыі, трансфармацыі гэтай дыскусіі ў цэнтральны пункт парадку дня рэгіёна. Другі метадавы выкарыстоўваўся пры параўнанні маніфестаў розных палітычных партый дзеля выяўлення асаблівасцей іх пазіцый у дачыненні да статусу рэгіёна.

ве было немагчымым. Разам з тым ШНП імкнулася сфармаваць адпаведны інфармацыйны парадак дня. Мэтай партыі было не столькі ў чарговы раз заявіць пра сваю пазіцыю, якая і так была добра вядомая ўсім, колькі садзейнічаць маштабнаму грамадскаму абмеркаванню пытання аб палітычных перспектывах Шатландыі. ШНП прыкладвала намаганні надаць палітычным дэбатам па гэтай праблеме новае дыханне, у тым ліку шляхам інтэграцыі ў абмеркаванне дадатковай альтэрнатывы – умацавання аўтаноміі Шатландыі з дапамогай пашырэння паўнамоцтваў Халіруда. Можна сцвярджаць, што першаснае жаданне нацыяналістаў складалася не ў тым, каб пераканаць шатландцаў абраць суверэнітэт, а ў тым, каб упэўніць грамадскасць у неабходнасці пераканаць іншыя партыі арганізаваць гэты рэферэндум. Партыя выразна разумела, што дачаснае правядзенне такога галасавання можа нездавальняюча скончыцца для прыхільнікаў незалежнасці і толькі адтэрмінаваць жаданы вынік на нявызначаны час². Менавіта таму ШНП вырашыла рухацца паслядоўна, уключаючы ў абмеркаванне палітычных пераўтварэнняў па магчымасці ўсё большую колькасць людзей і выпрацоўваючы канкрэтны спіс прапаноў.

Палітычныя апаненты нацыяналістаў з асцярогай сачылі за гэтай актыўнасцю ШНП. Ключавыя прадстаўнікі юніянісцкага лагера – рэгіянальныя партыі лейбарыстаў, кансерватараў і ліберал-дэмакратаў – падзялялі меркаванне аб неабходнасці рэагаваць на дзеянні нацыяналістаў. Імкнучыся навіязаць свой парадак у пытанні далейшага развіцця Шатландыі, яны ініцыявалі стварэнне адмысловай камісіі экспертаў. Яна павінна была выпрацаваць рэкамендацыі па дэлежаванні дадатковых улад-

¹Choosing Scotland's future: a national conversation [Electronic resource] // The Scottish Government. 2007. URL: <https://www2.gov.scot/Resource/Doc/194791/0052321.pdf> (date of access: 08.12.2020). (Тут і далей пераклад наш. – І. К.)

²Salmond signals delay on Scottish vote over independence party [Electronic resource] // The Guardian. 2007. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2007/aug/15/scotland.devolution2> (date of access: 08.12.2020).

ных кампетэнцый рэгіянальным органам улады. Першыя кансультацыі кіраўнікоў трох згаданых партый адбыліся ў жніўні 2007 г., праз два тыдні пасля прэзентацыі Белай кнігі нацыяналістаў³. Стваральнікі камісіі не адмаўлялі, што вырашылі заснаваць яе для таго, каб перахапіць ініцыятыву ў ШНП. У сваю чаргу крыніцы сярод нацыяналістаў давалі зразумець, што іх задавальняе такое становішча рэчаў⁴.

У выніку рашэнне аб заснаванні міжпартыйнай Камісіі па шатландскай дэвалюцыі было прынята 6 снежня 2007 г. Па задумцы стваральнікаў, яна павінна была вывучыць магчымыя сцэнарыі перадачы дадатковых паўнамоцтваў шатландскім рэгіянальным органам улады. Прадстаўнікі юніянісцкіх партый падкрэслівалі, што гэта рашэнне накіравана на «пабудову моцнай і квітнеючай Шатландыі ў складзе моцнай і квітнеючай Брытаніі»⁵. Каментуючы стварэнне міжпартыйнай камісіі, кіраўнік лейбарыстаў В. Аляксандэр заявіла, што эксперты нават не будуць спрабаваць разглядаць незалежнасць Шатландыі як альтэрнатыву, але будуць адкрытыя для ўсіх іншых прапаноў дзеля ўмацавання як дэвалюцыі, так і Злучанага Каралеўства [3].

У 2008 г. рэгіянальныя канстытуцыйныя дыскусіі працягнуліся. У канцы сакавіка створаны па ініцыятыве ШНП форум «Нацыянальная дыскусія» заявіў пра другі этап дзейнасці⁶. Да ўдзелу ў форуме планавалася прыцягнуць прадстаўнікоў розных сфер грамадзянскай супольнасці рэгіёна, а самі пасяджэнні павінны былі прайсці ва ўсіх раёнах Шатландыі. А. Сэлманд прапанаваў узяць удзел у дыскусіі і членам іншых партый, аднак на гэты зварот ніякай рэакцыі не было. Тым часам юніянісцкі лагер абвясціў, што камісію, створаную сумеснымі намаганнямі лейбарыстаў, лібералаў і кансерватараў, узначаліць К. Калман. Першы сход Камісіі па шатландскай дэвалюцыі, ці Камісіі Калмана, як яе празвалі ў СМІ, адбыўся 28 красавіка 2008 г. Меркавалася, што яна прадставіць канчатковы даклад па сутнасці пытання да сярэдзіны 2009 г. [4].

На працягу 2008 г. пытанне аб статусе Шатландыі заставалася адным з цэнтральных. Чарговы ўсплёск цікавасці да гэтай тэмы выклікала публікацыя прамежкавага даклада Камісіі Калмана пад назвай «Будучыня шатландскай дэвалюцыі ў межах саюза» [5]. Даклад закранаў такія тэмы, як сутнасць саюза, паўнамоцтвы Халіруда, яго фінансавую адказнасць і адносіны з Вэстмінстэрам. Нягледзячы

на тое што дакумент утрымліваў асобныя рэкамендацыі, ён не прапанаваў новыя рашэнні – эксперты сфармулявалі іх ужо ў сваёй выніковай справаздачы. Адначасова працягваў працу і форум «Нацыянальная дыскусія», да дзейнасці якога сталі ўзнікаць некаторыя пытанні. Так, ён сутыкнуўся са справядлівымі папрокамі ў тым, што не праводзіць ніякіх сур'ёзных даследаванняў патэнцыйных эканамічных, сацыяльных і знешнепалітычных наступтаў незалежнасці. Гэта значна зніжала статус форуму ў вачах шатландцаў, бо такія пытанні асабліва хвалявалі насельніцтва ў кантэксце будучыні рэгіёна [2, р. 163].

З прыходам у другой палове 2008 г. сусветнага фінансавога крызісу градус грамадска-палітычнай дыскусіі ў Шатландыі некалькі знізіўся. Кіраўніцтва ШНП у тагачаснай эканамічнай сітуацыі спрабавала вырашыць новыя задачы. З аднаго боку, партыя павінна была паказаць сваю здольнасць паспяхова кіраваць рэгіёнам ва ўмовах эканамічнай рэцэсіі. Нацыяналісты прасоўвалі тэзіс аб тым, што калі нават з бягучым абмежаваным уладным інструментарыем у іх атрымліваецца дасягнуць пэўных поспехаў, то пры пашырэнні аўтаноміі Шатландыі яе развіццё будзе яшчэ больш дынамічным. З іншага боку, лідары ШНП выдатна ўсведамлялі, што якія-небудзь няўдачы будуць хутчэй выклікаць зніжэнне рэйтынга партыі, чым спрыяць росту папулярнасці ідэі канстытуцыйных пераўтварэнняў. Таму нацыяналісты імкнуліся знайсці залатую сярэдзіну паміж патрабаваннямі дэлегаваць новыя паўнамоцтвы і вырашэннем бягучых праблем. Менавіта для гэтага А. Сэлманд наракаў на вядомыя хібы існуючага ладу і намякаў на неабходнасць перадачы новых паўнамоцтваў, адначасова імкнучыся не нашкодзіць іміджу свайго ўрада. У той жа час праціўнікі незалежнасці не саромеліся звяртаць увагу на сур'ёзныя эканамічныя цяжкасці, якія могуць чакаць суверэнную Шатландыю падчас падобнага крызісу. Яны імкнуліся ўкараніць уяўленне пра тое, што толькі пры ўмове захавання адзінага Злучанага Каралеўства ёсць магчымасць устойліва супрацьстаяць негатыўным тэндэнцыям глабальнай эканомікі.

Фінальны даклад Камісіі па шатландскай дэвалюцыі на чале з К. Калманам быў прадстаўлены 15 чэрвеня 2009 г. [6]. Ён утрымліваў мноства рэкамендацый па паляпшэнні эфектыўнасці працы шатландскіх органаў улады і іх узаемадзеянні з агульнабрытанскімі інстытутамі. Прадугледжвалася

³Opposition parties discuss new Holyrood powers [Electronic resource] // The Guardian. 2007. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2007/aug/29/scotland.devolution> (date of access: 08.12.2020).

⁴Unionists team up to steal SNP thunder over Holyrood powers [Electronic resource] // The Scotsman. 2007. URL: <https://www.scotsman.com/news/politics/unionists-team-up-to-steal-snp-thunder-over-holyrood-powers-1-1422678> (date of access: 08.12.2020).

⁵Scottish tax move aims to stop demands for independence vote [Electronic resource] // The Guardian. 2007. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2007/dec/07/uk.scotland> (date of access: 08.12.2020).

⁶SNP bets on the small businessman [Electronic resource] // The Guardian. 2008. URL: <https://www.theguardian.com/uk/2008/mar/23/scotland.scotland> (date of access: 08.12.2020).

значнае павелічэнне фінансавай аўтаноміі Шатландыі, асабліва ў сферы падаткаабкладання, рэкамендавалася перадача шматлікіх дадатковых паўнамоцтваў у галінах адукацыі, правапарадку, аховы навакольнага асяроддзя, інфармацыйнай палітыкі⁷. Рэакцыя на публікацыю фінальнага даклада камісіі была дастаткова сумбурная. Прэса вітала грунтоўнасць падыходу камісіі, але юніянісцкія партыі заявілі пра тое, што ім неабходны час, каб сфармаваць меркаванне аб прадстаўленых выніках даследавання.

Адначасова з гэтым завяршалася праца форуму «Нацыянальная дыскусія». За перыяд яго дзейнасці было праведзена больш за 40 тэматычных сходаў практычна ва ўсіх раёнах Шатландыі⁸. Галоўным вынікам працы стала прэзентацыя тэзісаў, у якіх раскрывалася меркаванне розных арганізацый і сацыяльных груп у дачыненні да палітычных перспектываў рэгіёна⁹. Арганізатары форуму сістэматызавалі ўсе выпрацаваныя ідэі ў адмысловым выніковым дакуменце «Нацыянальная дыскусія: ваша Шатландыя, ваш голас», які быў прадстаўлены 30 лістапада 2009 г. Сярод іншага ў дакуменце агучваўся намер у пачатку наступнага года прадставіць законапраект аб правядзенні рэферэндуму аб незалежнасці Шатландыі, а таксама запрашэнне ўсім зацікаўленым бакам далучыцца да яго распрацоўкі [7]. Тым не менш трэба адзначыць, што вынікі працы ініцыяванага нацыяналістамі форуму былі супярэчлівымі. Да яго заслуг можна аднесці вывядзенне дыскусіі аб патэнцыяльнай будучыні рэгіёна на новы ўзровень. Менавіта дзякуючы форуму свае ўяўленні пра перспектывы развіцця Шатландыі змаглі прэзентаваць прадстаўнікі розных сацыяльных і тэрытарыяльных груп. У той жа час ключавая мэта нацыяналістаў не была рэалізавана. Сацыяльныя апытанні паранейшаму паказвалі адносна невысокі ўзровень падтрымкі ідэі суверэннай Шатландыі [8]. Улічваючы існуючыя абставіны, ШНП не магла спадзявацца на ўхваленне парламентам праекта біля аб арганізацыі рэферэндуму. Нацыяналісты былі вымушаны прызнаць несвоечасовасць такога галасавання¹⁰.

Складанасці ў эканамічнай сферы ў другой палове 2010 г. сталі прычынай адыходу пытання аб статусе Шатландыі на перыферыю ўвагі. ШНП была вымушана сфакусіравацца на пераадоленні негатывных наступстваў фінансавога крызісу. Апазіцыйныя партыі таксама не імкнуліся абвастраць сітуацыю. Яны асцерагаліся магчымага палітычнага крызісу і да-тэрміновых выбараў у Халіруд, якія маглі прывесці да ўпэўненай перамогі нацыяналістаў. Асноўныя палітычныя сілы вырашылі акумуляваць энергію, чакаючы пачатку кампаніі па выбарах у парламент Шатландыі, якая павінна была стартаваць вясной 2011 г.

ШНП падыходзіла да чарговых выбараў у Халіруд у якасці галоўнага фаварыта. На партыйным з'ездзе ў кастрычніку 2010 г. лідар нацыяналістаў першы міністр Шатландыі А. Сэлманд пацвердзіў накіраванасць ШНП на дасягненне незалежнасці рэгіёна¹¹. Перадвыбарная праграма партыі была прадстаўлена ў маніфесте, апублікаваным за два тыдні да выбараў [9]. Нацыяналісты зноў заявілі пра гатоўнасць у выпадку перамогі на выбарах правесці рэферэндум, на якім будзе вынесена пытанне аб незалежнасці Шатландыі.

У адрозненне ад нацыяналістаў юніянісцкія партыі не адважыліся адкрыта артыкуляваць сваю пазіцыю па гэтым пытанні. Лейбарысты і кансерватары вырашылі ў прынцыпе не закранаць яго ў сваіх маніфестах [10; 11]. Аналагічна паступілі і ліберал-дэмакраты. Яны не сфармулявалі партыйную пазіцыю па гэтай праблеме ў перадвыбарным дакуменце, хоць і заявілі пра гатоўнасць да дыялогу з усімі зацікаўленымі бакамі [12]. Такім чынам, ні адна з партый юніянісцкага лагера не адважылася скарыстацца распрацоўкамі Камісіі Калмана ў якасці інструмента электаральнай барацьбы.

Па выніках чацвёртых рэгіянальных выбараў нацыяналісты гарантавалі сабе 69 з 129 месцаў у новым складзе парламента. Тым самым упершыню ў гісторыі Халіруда адна партыя змагла дамагчыся парламенцкай большасці і атрымаць права самастойна сфармаваць паўнаважны ўрад. Шатландыя ўступіла ў якасць новага этапу палітычнага развіцця.

Заклучэнне

На працягу ўсіх чатырох гадоў кіравання рэгіёнам у якасці ўрада меншасці ШНП ўдавалася праводзіць адносна паспяховую ўнутраную палітыку, не забы-

ваючы пра рух да рэалізацыі галоўнай мэты – дасягнення незалежнасці. Істотнай асаблівасцю гэтага часу стала актывізацыя грамадскай дыскусіі па

⁷Calman commission: let Scotland keep bigger tax slice [Electronic resource] // The Guardian. 2008. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2009/jun/14/calman-commission-scotland-financial-independence-devolution> (date of access: 08.12.2020).

⁸National Conversation Meetings [Electronic resource] // The Scottish Government. 2009. URL: <https://web.archive.org/web/20191014074748/https://www2.gov.scot/Topics/constitution/a-national-conversation/map> (date of access: 08.12.2020).

⁹Contributions [Electronic resource] // The Scottish Government. URL: <https://web.archive.org/web/20191014074743/https://www2.gov.scot/Topics/a-national-conversation/NC-contributions-inds-org> (date of access: 08.12.2020).

¹⁰SNP ministers set to back plans to shelve independence referendum [Electronic resource] // The Guardian. 2010. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2010/sep/06/snp-plan-shelve-independence-referendum> (date of access: 08.12.2020).

¹¹Full independence will save Scotland from worst of cuts, says Alex Salmond [Electronic resource] // The Guardian. 2010. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2010/oct/17/alex-salmond-scotland-independence-cuts> (date of access: 08.12.2020).

пытанні аб будучыні Шатландыі. ШНП з дапамогай свайго агульнанацыянальнага форуму стымулявала шырокія дэбаты аб статусе рэгіёна і канчаткова пераўтварыла іх у адну з галоўных тэм палітычнага жыцця Шатландыі. Нягледзячы на сур'ёзныя эканамічныя складанасці, выкліканыя сусветным фінансавым крызісам, гэта дыскусія развівалася ў выгадным для ШНП напрамку. Рэагуючы на рост папулярнасці нацыяналістаў, іх палітычныя апаненты – лейбарысты, ліберал-дэмакраты і кансерватары – былі вымушаныя скарэкціраваць свае пазіцыі па многіх важных момантах, у тым ліку наконт пашырэння самакіравання Шатландыі. Яны стварылі альтэрнатыўную арганізацыю – Камісію Калмана – з мэтай распрацоўкі рэкамендацый па пераглядзе існуючага палітычнага ладу. Не будзе перабольшаннем сцвярджаць, што гэта рашэнне дэманстравала важнейшы паварот у шатландскай палітыцы. З таго часу ўсе прадстаўнікі партыйнай сістэмы Шатландыі былі згодныя з пераглядам

уладнай кампетэнцыі Халіруда ў бок яе пашырэння. Аднак канкрэтныя ўмовы такога пераглядужны з лагераў прадстаўляў па-свойму. Дыскусія па пытанні аб статусе Шатландыі павінна была працягнуцца ўжо ў наступны тэрмін дзейнасці Халіруда. Іншым вызначальным вынікам унутрыпалітычнай барацьбы ў 2007–2011 гг. стала паспяховая трансфармацыя нацыяналістаў у партыю ўлады, што само па сабе прывяло да змены характару гэтай барацьбы. ШНП выступіла ў якасці праактыўнай сілы, якая самастойна прасоўвае і фарміруе выгадны для сябе парадак дня. Астатнія партыі неаднаразова былі вымушаныя падстройвацца і рэагаваць на яе ініцыятывы ўжо пастфактум. У нацыяналістаў таксама атрымалася прадэманстраваць насельніцтву сваю кампетэнтнасць у якасці кіруючай партыі. Іх дзейнасць на чале ўрада меншасці была станоўча ацэнена насельніцтвам, відавочным пацвярджэннем чаго сталі рэгіянальныя выбары 2011 г.

References

1. Hassan G, Barrow S. *A Nation changed? The SNP and Scotland ten years on*. Edinburgh: Luath Press; 2017. 368 p.
2. Harvey M. *Conversing with the nation: consultations and referendums in Scotland and Wales under devolution*. Stirling: University of Stirling; 2014. 319 p.
3. Paun A, editor. Nations and regions. The dynamics of devolution. Scotland quarterly report. September 2007 [Internet]. *The Constitution Unit*. 2007 [cited 2021 July 28]. Available from: <https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution-unit/files/scotland07.pdf#page=188>.
4. McEwen N, editor. Nations and regions. The dynamics of devolution. Scotland quarterly report. May 2008 [Internet]. *The Constitution Unit*. 2008 [cited 2021 July 28]. Available from: <https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution-unit/files/scotland08.pdf#page=111>.
5. Cairney P, editor. Nations and regions. The dynamics of devolution. Scotland quarterly report. January 2009 [Internet]. *The Constitution Unit*. 2009 [cited 2021 July 28]. Available from: <https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution-unit/files/scotland09.pdf>.
6. Cairney P, editor. Nations and regions. The dynamics of devolution. Scotland quarterly report. September 2009 [Internet]. *The Constitution Unit*. 2009 [cited 2021 July 28]. Available from: <https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution-unit/files/scotland09.pdf#page=165>.
7. Your Scotland, your voice. A national conversation [Internet]. BBC. 2009 [cited 2020 February 15]. Available from: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/30_11_09_referendum.pdf.
8. Ormston R, Reid S. Scottish Social Attitudes Survey 2010. Core module – attitudes to government, the economy and public services in Scotland [Internet]. *The Scottish Government*. 2011 [cited 2021 July 28]. Available from: <https://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/20170107022402/http://www.gov.scot/Publications/2011/06/29152407/13>.
9. Re-elect: a Scottish Government working for Scotland [Internet]. *Land Matters*. 2011 [cited 2020 February 15]. 44 p. Available from: http://www.andyweightman.com/docs/SNP_Manifesto_2011.pdf.
10. *Fighting for What Really Matters – Scottish Labour Party Manifesto 2011 Scottish Parliament Election*. Glasgow: Scottish Labour Party; 2011. 98 p.
11. *Common Sense for Scotland – Scottish Conservatives – Scottish Parliament Election Manifesto 2011*. Edinburgh: Scottish Conservatives and Unionist Party; 2011. 36 p.
12. *Solutions for Scotland – Scottish Liberal Democrats – Scottish Parliament Election Manifesto 2011*. Edinburgh: Scottish Liberal Democrats; 2011. 83 p.

Артыкул паступіў у рэдкалегію 24.12.2020.
Received by editorial board 24.12.2020.